

İmanın İki Türü*

Two Types Of Faith

Martin Buber

Çev. Engin Yurt Erdal Yıldız

Özet

Burada Martin Buber'in "Zwei Glaubenweisen" başlıklı metninin 15. ve 16. bölümlerinin Türkçe çevirisi sunulmuştur. Buber bu bölümlerde en temelde Yahudi-Hristiyanlık geleneğinde imanın ve inancın geçirdiği tarihsel bir değişimi inceler. Bu incelemesi üzerinden dinsel iman ile insan varoluşu, yaşamı arasında farklılaşan kökensel bir durumun teolojik-felsefi bir çözümlenmesine girer. Tanrı ve insan arasındaki ilişkinin dolaysız ve direkt kurulmasından tarihsel olarak dolaylı ve aracı üzerinden gerçekleşen bir

Abstract

Here, we present the Turkish translation of 15th and 16th chapters of Martin Buber's work titled "Zwei Glaubenweisen". In these chapters, Buber essentially examines a historical change in faith and belief within Judeo-Christian tradition. Based on this examination, he undertakes a theological-philosophical analyse of a changing fundamental state between religious faith and human existence, human life. Through the observation of the historical transition of the relation between God and human from being immediate and direct

* Burada Martin Buber'in "İmanın İki Türü" başlıklı metninin 15. ve 16. bölümlerinin Türkçe çevirisi sunulmuştur. Bkz. Martin Buber, "Zwei Glaubenweisen", *Schriften zum Christentum, Band 9*, Yayına Haz., Karl-Josef Kuschel, Gütersloher Verlagshaus, 1. Baskı, Deutschland 2011, s. 300-309; İngilizce çevirisi için bkz. Martin Buber, *Two Types of Faith*, Çev. Norman P. Goldhawk, New York, The Macmillan Company, 1951, s. 155-169.

✉ Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü (engin.yurt@omu.edu.tr)
ORCID: 0000-0002-1687-1068.

✉ Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Felsefe Bölümü (erdalyildiz@gmail.com)
ORCID: 0000-0002-7782-4636.

karaktere bürünmeye geçtiği gözlemi üzerinden Buber Yahudi-Hristiyanlık geleneğinde Tanrı ve Tanrı'nın insanla ilişkisi üzerine kritik değerlendirmelerde bulunur. Onun bu değerlendirmeleri özellikle varoluş felsefesinin dinsel gelişimi içinde önemli bir yer tutar. Bu anlamda çevirisi sunulan bu bölümler felsefe tarihi içinde varoluşçuluğa dair önemli tartışma temalarına temas eder niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Buber, Din, İman, İnanç, Teoloji, Varoluşçuluk.

to being mediated and mediator-based characteristics, Buber makes critical evaluations on God and God's relation with human within Judeo-Christian tradition. His evaluations are especially important for the religious development of existential philosophy. In this manner, these chapters whose translation are presented are impactful to the themes of discussions of existentiality in history of philosophy.

Keywords: Belief, Buber, Existentiality, Faith, Religion, Theology.

XV

Luka İncil’inde havarilerden birinin, görünen odur ki bütün havariler adına, İsa’dan onlara dua etmeyi öğretmesini istediği anlatılır, “tıpkı John’un da kendi havarilerine öğretmiş olduğu gibi” (Luk., 11,1). Bunun üzerine İsa onlara “Babamız” duasını öğretir. Eleştirel açıdan, kesinlikle haklı bir şekilde, özünde Yahudi dua-cümlelerinden oluşan ama tüm formunun yalınlığıyla farklılaşan bu duanın ne kadar İsa’ya kadar geri gittiğinin gerçekten de belirlenemez olduğu ama bu duanın “en azından İsa için karakteristik olduğu” söylenmiştir.

Duanın ilk kısımları Yahudi geleneklerine uygun olan giriş niteliğindeki zikirler ve şükürler dışında bir şey değildir. Dua edenlerin oluşturduğu topluluğun son üç ve gerçekten kişisel olan kısmı ise bir birlik oluşturur, ki bu da spesifik bir duruma dair belirli bir özgünlük izlenimi verir. Efendileriyle birlikte Celile topraklarında dolanan bu ufak grup ekonomide güvenceden tamamen yoksundur ve tamamen Tanrı’ya bırakılmıştır, ki o da onlara karşı iyi niyetli olanlar arasında bu grubun geçinip ayakta kalmasını sağlayacaktır: Gruptakiler her şeyden önce günlük yollarında ilerleyebilmek ve ibadet edebilmek için ihtiyaç duydukları rızıklarını kazanmakta yardımcı olması için O’na dua eder. Ama şimdi, bu olmazsa olmaz kısımdan sonra, en önemli kişisel kısmı dile getirirler, ki bu da bize derhâl Vaftizcinin vazını anımsatır. O “günahların affedilmesi için vaftizin dönüşünü” duyurdu (Mark 1,4 par.); onlar günahların affedilmesi için dua ettiler. Bu da elbette evrensel bir şekilde anlaşılabilir, ama önemini o dua edenlerin yaşamı ve doğasından alır. Konuşmasının başında İsa “ben gelmedim” (Luka 5, 32 par.) der, ilk havarileri çağırdıktan sonra da ve ayrıca “günahkârlar hariç erdemli olanları dönüğe çağırmak için” onlarla ve diğer “vergi toplayıcılar ve günahkârlar” ile masada otururken de. Aktarılan dize gerçek olabilir de olmayabilir de (Luka’da bulunduğu hâliyle tam olarak gerçek olduğunu düşünüyorum); bundan önce olan dize, ki bu sorgulanmamaktadır, aynı şeyi söyler: “doktora sağlıklı olan değil hasta olan ihtiyaç duyar.” İsa’yı takip ederek dönüşlerini gerçekleştirmiş olan günahkârlar, ruhlarında hasta olup İsa’nın onları kendisine çekmesiyle iyileşmiş olanlar, dua eden bu

grubu temsil eder. Onlar kendilerinin yeniden batağa düşmeye eğilimli olduklarını bilirler, Tanrı'nın yoluna dönmüş olan insan için bile tekrar günaha düşmenin ne kadar kolay olduğunu defalarca kez deneyimlerler, bu yüzden onlar Tanrı'ya onların günahlarını affetmesi için dua ederler – ve günaha girecekleri bir duruma düşmemek için, zira buna karşı koyamayacaklarından korkarlar.

İsa'nın kendi havarilerine bu şekilde dua etmeyi öğrettiği eğer doğruysa, o hâlde o, onların durumlarına ve akıllarına istinaden konuşur, ama aynı zamanda Yahudi dua etme geleneğinin derinlerinden de [konuşur]. “Hakiki dua”, öyle söylenir, “Yahudilerin yaratımıdır”. Yahudi duasını büyük Hint, Babil, Mısır ve erken Pers duaları arka planı karşısında ele aldığımızda bu ne anlama gelir? Burada Tanrı'ya dönüşün kendine oldukça has doğrudan bir şekilde yapıldığı dışında pek bir anlama gelmez. Nasıl dua edileceğini öğretmek tüm söz formlarından önce kişinin kendisinin duaya dayanarak nasıl dönüşeceğini öğretmektir. Oldukça kendine özgü bir şey olan imgesiz bir dinde, hatta “cennet ve cennetlerin cennetinin (yani cennetten görüldüğünde kişiye cennet gibi görülenin vesaire) O'nu kapsamadığının (I, Kral-lar, 8, 27) daha da açık bir şekilde hissedildiği bir dinde; Tüm şeyler artık dönme eylemi konusunda kişiye bir destek sunmaz. Bu sadece, uzaklığa doğru değil ama bir yakınlığa ve samimiliğe doğru gerçekleşebilir, ki bu da artık uzay-dünyası ile koordineli olamaz: İlk söz, bu söz eyleminin kendisinden kaynaklanan, Baba olarak Tanrı'ya yöneltilmiştir ve sadece bundan sonra *Basileia* Efendisi olarak Tanrı'ya hitap edilir; bu ayrıca Yahudi duasındaki de sıradır. Ama duanın kişisel kısımlarında dolaysızlık yeniden derinleşir, burada “Sen” (“Senin”) artık ilk kısımlarda olduğu gibi öncülük eden söz değildir ama buyruk içine dahil edilmiştir ve bu güçlü “bize” yakarışı ile bağlanmıştır. Bu istekler sadece günah ve affa ilişkin Yahudi doktrini tarafından tamamen anlaşılabilir.

Yahudi doktrine göre günah, Tanrı ve insan arasındaki temel ilişkinin insan tarafından bozulmasıdır, bunun sonucu olarak insan artık Tanrı'nın kuluyla özdeş değildir. Af, Tanrı tarafından bu temel ilişkinin yeniden kurulmasıdır ve bundan sonra insan O'na dönmesi aracılığıyla tekrar onun

kulu olmaklığı durumuna getirilir. Dönme, eğer birey bu dönmeyi başarmak için bütün ruhunu ortaya koyarak çaba gösterirse, herhangi bir şey tarafından engellenemez, ilk insanların günahı tarafından bile. Bu insanlar, özgürlük ve gücü alt etmek için bunları zayıflatmaya yetili olmadan başlangıçta durumu değiştirmiştir zira Tanrı'nın yaratımdaki iradesi yaratılanın herhangi bir eylemi tarafından zarar görmez. İnsan her zaman Tanrı'nın kulu olarak tekrar ve tekrar başlar, her ne kadar bu andan itibaren Cennet'ten kovulup dünyanın ve tarihin içine sürülmüş bir insanlığın yükü altında olsa da, dünyanın ve tarihin içinde gezinerek, yine de, "ilahi adalet ve inayet" ile gerçekleşen gezinmeye dair itki ve kovulma yüzünden, tarihsel olarak artan yükün taşıyıcısı olarak, Tanrı önünde haklı olmaya hiç olmadığı kadar ve her zaman yetili şekilde. Onun günah işlemesi onun durumuna bağlıdır, onun geri dönmesi ise bu dönme içindeki kendi tutuşuna, kendi özüne aittir. O, tıpkı Adem'in günah işlemesi gibi günah işler, Adem günah işlediği için değil. Tarihsel olarak o artık asıl durumda değildir ya da asıl karar verme gücüne sahip değildir ama temel olarak herkes böyledir, zira Talmud doktrinine göre (Bab. Nidda 31a) her çocukta yaratan üç vardır – baba, anne ve Tanrı; bu yüzden Tanrı her zaman mevcuttur ve Onun katılımı günahkârın geri dönmeye yetili kılmak için yeteri kadar güçlüdür. Ama kimse inayet onunla buluşmak için gelmeksizin dönmek için yolundan çıkmaz ve "her kim ki kendisini temizlemek için gelirse ona yardım edilir" (Bab. Shabbat 104a). İnsanlığın hep tekrar başlama şekli yüzünden, insanlık doğru yoldan ne kadar uzağa saparsa sapsın, dua eden kişi hakikati dile getirir, uyandığı her sabah Tanrı'ya şunu söylediğinde: "Senin bana verdiğin ruh saftır." Herkesin günah işlediği doğrudur, ama herkes geri dönebilir. "Kapılar asla kapalı değildir." (Ps. 65 üzerine Midrash Tehillim), ya da İsa'nın ifade ettiği gibi, "Kapıyı çal, o senin için açılacaktır." Tanrı, "Tanrı'ya doğru" geri dönenen hiçbir şeyi esirgemez. Şöyle denir (Is. 57, 19): "Huzur, huzur, ona oldukça uzak olan ve ona yakın olan" – önce ona oldukça uzak olan ve sonra ona yakın olan. Zira Tanrı şöyle der: "Ben hiçbir kulu reddetmem, dönmesinde bana kalbini vermiş olan kimseyi reddetmem." (Ps. 120 üzerine Midrash Tehillim). Affediliş eskatolojik değil-

dir ama ebediyen mevcuttur. Tanrı'ya olan dolaysızlık insanın yaratımında kurulan ahittir ve bu ahit iptal edilmemiştir ve edilemez.

“Günahlarımızı affet” diye dua eden kendisini burada ve şimdi affetmeyi isteyen Tanrı'ya teslim eder; Talmud'da tarif edildiği gibi, bu girişim için Kitab-ı Mukaddes'e ait bir ifadeyi kullanarak, kişi ruhunu kendi eline koyar ve O'na teslim eder. Dua dolaysızlık içinde gerçekleşir ve dolaysızlığın artması uğrunadır. Dönerler, kendilerini alıp kabul eden Tanrı'nın, kendilerini tutması için dua ederler.

Bir kez daha arkamızı dönüp yol ayrımına bakmamız gerekir.

Ferisiler'e ve İsa'ya ait olan, İsrail'in günah öğretisini tanımladım. Apokaliptik, bunun içindeki henüz tamamlanmamış bir ihlal anlamına gelir. Gerçekten, hepsinin en kederlisi, 'Ezra' yakarır (4 Ezra 7, 118): 'Ey Adem, ne yaptın sen!' ve kendilerine ölümsüz bir dünya vaat edilen fakat ölümlü işler yapan Adem'in oğullarından şikayet eder: onlara mutluluk bahçesi gösterildi ama onlar oraya girmedi; onun affediliş ilgili söyleyecek hiçbir şeyi yoktur. Fakat o bile 'dünyada doğmuş olanın çabaladığı ve onun içinde galebe çalabileceği çabalamanın anlamını' bilir (loc. cit 127). Ve Baruch'un Apokalipsi'nden (48, 42) daha aceleci bir yankı yükselir: 'Ey Adem, tüm bu senin soyundan gelenlere ne yaptın!', fakat sonra (54, 15) sanki buna cevapmış gibi, onun soyundan gelenlerin her birinin kendilerine eziyet ve onur elde ettiği söylenir. Bu Pavlus'ta farklıdır (Rom. 5, 18): tek bir kişinin itaatsizliği birçoğunun günaha bulaşmasına, tek bir suç tüm insanların ayıplanmasına yol açtı; Mesih'in aracılığı olmadan kurtuluş yoktur. Pavlus, İsa'nın insanlığa yaptığı, peygamberler ve Ferisiler gibi, dönüşe çağrı konusunda mektuplarında neredeyse tamamen sessiz kalmıştır; o sadece temel ilişkilerin yenilenebileceği, Mesih'e olan katılmaya aşınadır. Apokaliptiklerin tersine, o eskatolojik bir affediliş bilir, ama sadece İsa'ya olan inancını ikrar eden günahkâr insanlar için. Onu için tarihin seyri içinde, başlangıç ve son haricinde, Tanrı ve insan arasında dolaysızlık yoktur; sadece Hristiyanlar için Mesih tarafından kırılan kader, Tanrı ve insan arasındaki tüm alanın üzerinde yayılır. 'İste ve o sana verilmiş olacak', dedi İsa ve yalnızca onu takip edenleri kastetmedi, çünkü 'Baba O'ndan

isteyenlere iyi şeyler verir.’ (Matt. 7, 11), kimse bunun dışında tutulmaz. Ama artık mesele bu da değildir: kurtuluşa kadar bir Tanrı gücü vardır, fakat yalnızca Mesih’in mesajına inananlar için (Rom. 1, 16); şimdi bile diğerleri için, önceden olduğu gibi, Tanrı’nın, onları yıkıma mahkûm eden (2, 12) gazabının cennetten geleceği vahiy edilir (5, 18), ancak inananlar, sadece onlar ‘özgürce aklanır’ (3, 24), sadece onlara, onların günahları affedilir (5, 26). Dolaysızlık ortadan kaldırılmıştır, şimdi ‘ben kapıyım’ söz konusudur (John 10, 9); İsa’nın düşündüğü gibi, bulunulan yerden kapıyı çalmak (‘dar kapının’ önünden) hiçbir şeye yaramaz; Ferisilerin düşündüğü gibi, açık kapıdan içeri adım atmak hiçbir işe yaramaz; giriş yalnızca ‘kapıya’ inananlar içindir.

Matta İncilinde ‘Babamız’ Dağdaki vaaz içine konulmuştur, bu nedenle havarilerin talebi eksiktir ve onun yerine duayla ilgili söylenen şeyleri duyarız, ki bunun en son kısmı (6, 8), içten ve tamamen ‘kişisel’ sesiyle tekrar ve tekrar şaşırtır: ‘Çünkü Baban sen sormadan ihtiyacın olan şeyi bilir’. Bu, Tanrı’ya yönelik dolaysızlığın tam da özü olarak duaya dair insanın en önemli sözlerinden biridir. Tanrı’nın bahşetmesi için, yani bireye gerçekten ihtiyacı olan şeyi vermesi için duymaya gereksinimi yoktur; ama O, bireyin O’na böyle bir dolaysızlıkta başvurmasını arzu eder.

Pavlus’ta, İsa’nın dua etmede dolaysızlıkla ilgili bu öğretisini yeniden görmeyiz. Onun duayla ilgili ifadeleri farklı bir temel durumdan ortaya çıkar. Bunlardan en önemlisi (Rom. 8, 26, ve 2 Cor. 12, 7) bazen ‘uygun şekilde’ nasıl dua edeceğini bilmeyen ve Ruh’un kendisine ulaşmasına ihtiyaç duyan bir adamdan bahseder. Ruh ‘ona aracılık eder’ ve artık sıralanmış bir sözcükler dizisiyle değil ‘sözsüz iniltilelerle’ konuşur; Tanrı’yla konuşan ilahi bir şey; ve aşırı ruh sefaleti içinde olan, Şeytanın elçisinin yumruklarıyla dövülmüş kimse, ‘Efendi’ye, yüce Mesih’e dua eder. Aldığı cevapta ‘benim gücüm’ denen ve zayıflıkta kusursuzlaştırılmış olan şey, kendi içinde yaşayan “Mesih’in gücüdür.” Aracı güçlerle bir iman ilişkisine tanıklık olarak kıyaslanamaz önemde olan Ruh’un Hristiyan insanın bu açıklamaları dolaysızlığın dışındadır. İsa havarilerine bu talimatı verdiği için, sanki Tanrısallık etrafında bir duvar yükselmiş gibidir ve bu duvar

sadece tek bir kapı ile delinmiştir; Kapının kendisine açık olduğu kişi, dünyayı günahattan kurtaran Tanrı'nın merhametini görür, ama ondan uzakta duran, Tanrı'nın gazabının insanları ona bırakıp gittiği Şeytanın elçilerine terk edilmiştir.

XVI

Hristiyanlık tarihinin dönemleri bu dönemlerin ne oranda Pavlusçuluk tarafından domine edildiğine bağlı olarak sınıflandırılabilir, bununla kastettiğimiz elbette sadece bir düşünce sistemi değil ama hayatın kendisinin içinde bulunan bir görme ve olma tarzıdır. Bu anlamda bizim çağımızda belli bir oranda Pavlusçu bir çağdır. Günümüzün insan yaşamında, daha önceki devirlerle karşılaştırıldığında, Hristiyanlık gerilemektedir, ama Pavlusçu görüş ve tavır Hristiyanlığın dışındaki birçok çevrede egemenlik kazanmaktadır. Günahattan arınmamış olanın Pavlusçuluğu vardır, ki bunda, lütfun mevcudiyeti ortadan kaldırılmıştır. Pavlus gibi insan dünyayı kaçınılamaz güçlerin eline verilmiş olarak deneyimler ve sadece yukarıdan gelen apaçık kurtarıma istenci, sadece Mesih eksiktir. Günümüzün Hristiyan Pavlusçuluğu aynı temel görüşün bir sonucudur, her ne kadar iblislerin dünya yönetimine dair o açığı yumuşatsa ya da ortadan kaldırsa da: Yine de varoluşu sınırlandırılmamış bir gazap hükümrانlığı ile bir uzlaşma alanına bölünmüş olarak görür, ki bu alandan gerçekten de Hristiyan düzenine sahip hayatın kuruluşu iddiası yeteri kadar açık ve enerjik bir şekilde yükselir, ama *gerçekte* günahattan arınmış Hristiyan ruhu günahattan arındırılmamış insanlar dünyası karşısında ulvi bir önemde durur. Ne sadece kurtarıcının halesi tarafından yayılan uçurumun bu resmi ne de şimdi içinden geçilemez karanlık dışında başka bir şeyle kaplanmamış olan aynı uçurumun resmi sübjektivite içindeki değişiklikler tarafından ortaya çıkmış olarak anlaşılamaz: onları boyamak için şimdi yaşayanların retinası gerçek bir olgu tarafından etkilenmiş olmalıdır, şimdi mevcut olan bir durum tarafından.

İddiamı birbirinden oldukça farklı olan iki kitabı kullanarak resmedeceğim; bu kitapları seçtim çünkü konuştuğum bakış açısı bu kitaplarda açık bir şekilde açığa çıkmaktadır. Bu sebepten dolayı kitaplardan birini

modern Hristiyanlık teolojisi literatüründen seçtim çünkü Pavlusçu Tanrı görüşünün oldukça doğrudan ifade edildiği başka herhangi bir literatür bilmiyorum; bu, Emil Brunner’in “Der Mittler” kitabı. Diğeri ise, çağımızın ürettiği az sayıdaki özgün teşbihlerden biri olan, Hristiyan-olmayan bir şairin, bir Yahudi’nin, Franz Kafka’nın romanı “Das Schloss” [Şato] dur.

Brunner’in kitabı ile onun Mesih hakkında değil, sadece Tanrı hakkında söylediği şey dolayısıyla ilgileniyorum; yani kapalı bir folyo ile, ona karşı duran görkem imgesi ile değil. Şunu okuruz: “Tanrı Kendisi’nin onuruna hakaret edilmesine izin veremez”; “yasanın kendisi Tanrı’dan reaksiyon talep eder”; “Tanrı eğer Kendisi’nin onuruna hakaret edilmesine izin verirse Tanrı olması yok olur.” Bu, Mesih’in Babası hakkında söylenir; bu yüzden tanrılardan ve hükümdarlardan birine göndermede bulunmaz, ama ‘Eski Ahit’in tanıklık yaptığı O’na göndermede bulunur. Ama ne bunun içinde ne de herhangi Yahudi yorumunda Tanrı’dan bu şekilde bahsedilmez; ve bu türden bir sözün benim onu bildiğime inandığım hâliyle İsa’nın dudaklarından da çıkmış olması hayal edilemezdir. Zira burada aslında ‘Tanrı ile bütün şeyler olasıdır’; onun ‘yapamayacağı’ hiçbir şey yoktur. Elbette bu dünyanın hükümdarları da onurlarına hakaret edilmesine izin veremez; eğer buna izin verselerdi onlara ne olurdu! Ama Tanrı – elbette peygamberler ve İncil ilahileri yazanlar O’nun ‘kendi ismini nasıl yücelttiğini’ dünyaya gösterir ve Kitab-ı Mukaddes O’nun ‘himmetiyle’ doludur ama O’nun Kendisi bu tavırlardan daha üstün durmak dışında bu tavırlardan hiçbirini üstlenmez; yorum şöyledir: O, bir *middah*¹’tan¹ diğereine geçer, ve hiçbir

¹ İngilizceye “value” [değer] ya da “virtue” [erdem] olarak çevrilebilecek olan İbrance [מִדָּה] middah kelimesi “ölçü” [measure], “ölçüm” [measurement], özellik [quality], kişisel özellik [trait], “karakteristik yan” [characteristic] anlamlarını da içermesi açısından derin bir tınıya sahiptir ve çevrilmeden olduğu gibi bırakılmasının en temel sebebi, kelimenin sahip olduğu bu derin tınıdır. Middah Makir et Mekomo bir kişinin “kendi yerini bilme erdemidir”. Adil, eşit ve uygun ödüllendirme ya da cezalandırma prensibini ifade etmek için kullanılan Middah K’neged Midah [measure for measure; kısasa kısas] tabirinde de bu kelime yer alır. Özellikle Yahudi metinlerinden, Yahudi dünya anlayışından türeyen ve iyi bir insan olabilmek için evrensel olarak doğru kabul edilebileceği iddia edilebilen erdemlere, değerlere, karakter özelliklerine, çoğul hâli middot [מִדּוֹת], göndermede bulunan bu kelime daha geniş bir bağlamda Yahudilere özgü yaşama, düşünme ve var olma tarzına, hâline de işaret eder [Ç.N.].

şey O'na yaraşır değildir. Eğer tüm dünya O'nun hürmet giysisini yırtıp paçavraya çevirseydi, bu O'na hiçbir şey yapmazdı. Hangi yasa O'ndan herhangi bir şey talep etmeye cüret edebilir ki? – şüphesiz ki düşünülebilir en yüksek yasa O'nun tarafından dünyaya verilendir, Kendisi'ne değil.² O, Kendisini bağlamaz bu yüzden hiçbir şey O'nu bağlamaz. Ve O'nun Tanrı olmasının yok olması – 'Tanrı', dünyanın, insanların dünyasının bir kekelemesidir, O'nun kendisi ölçülemez bir oranda sadece "Tanrı'dan" fazlasıdır ve eğer dünya kekelemeyi bırakır ya da yok olursa, O yine de kalır. Dolaysızlıkta O'nun kızgınlığını ve O'nun şefkatini aynı anda deneyimleriz; hiçbir beyan bunları birbirinden ayıramaz ve O'nu bir aracıya gereksinim duyan gazap Tanrısına dönüştüremez.

Bilgelik Kitabı'nda, Mesih'ten hemen hemen yüz yıl öncesinde, Tanrı'dan bu şekilde bahsedilir: 'Ama Sen her şeye merhamet gösterirsin, çünkü Sen her şeyi yapabilirsin.' – 've Sen insanların günahlarını onların dönüşüne kadar görmezden gelirsin' – O, onları görmezden gelir, mahvolalım diye değil, ama O'na dönelim diye; O, biz dönene kadar beklemes (bu önemli ölçüde vaftizci vaazın sinoptik karakterizasyonunun zıttıdır: Günahların affedilmesi için tövbe değil ama tövbe için günahların affedilmesi) – '...Sen tüm yaratıkları seversin ve Sen yarattığın hiçbir şeyden tiksimezsin' – burada yaradılış açık bir şekilde günaha Düşüş'ten daha ciddiye alınır – '...Sen bütün şeyleri bağışlarsın çünkü onlar Senin'dir, Efendimiz, yaşayanlar için iyiyi istersin. Senin asla yozlaşmayan Ruh'un her şeyin içinde.' Yazar sanki Yahudi gazap Tanrısı hakkında İskenderiye'de yaygın olan doktrine karşı çıkmayı istemiştir.

Kafka'nın 'kapı' metafiziğine katkısı bilinir: Anlam dünyasını yönlendiren ve ölümünden hemen önce ona kendisi için olduğu fakat şimdi kapa-

² Brunner şöyle açıklar: "O'nun Tanrı olmasının yasası, ki dünyanın bütün yasallığı bunun üzerine kurulur, dünyanın temel düzeni, gerçekleşen her şeyin istikrarlı ve güvenilir karakteri, bütün standartların geçerliliği ..." Tam olarak bu bana Tanrı'nın doğasından dünyanın doğasının kabul edilemez bir türetilmesi olarak gözüktür, ya da aslında tam tersi gibi. Düzen ve standartlar, dünyayı mevcut kılan ve ona yasayı veren Tanrı'nın eylemesinden türer, O'nun varlığını belirleyen bir yasadan değil. Karş. E. Brunner, *The Mediator* (1934), 444.

tıldığı bildirilene kadar içeri giriş için boşuna yalvardığı açık bir kapının önünde yaşamını harcayan adamın meseliyle bilinir. ‘Kapı’ hala açıktır; gerçekten de, her insan kendi kapısına sahiptir ve bu kapı her kişinin kendisine açıktır; fakat kişi bunu bilmez ve görünüşe göre bunu bilecek bir durumda da değildir. Kafka’nın iki temel çalışması, bu meselin temasının derinleştirilmiş halidir; biri zaman boyutunda, “Der Prozess” [Dava], diğeri ise mekân boyutunda, “Das Schloss” [Şato] Bunlardan ilki, kendi ruhuyla ilişkisinde insanın umutsuzluğu ile ilgilidir, ikincisi ise dünya ile ilişkisinde umutsuzluğuyla. Meselin kendisi Pavlusçu değildir ama ayrıntılı açıklamaları öyledir, ortadan kaldırılan kurtuluşa dair söylediklerimiz gibi. Biri, ruhun çıktığı ve sürmekte olan dava ile ilgilidir, ruhun kendisini kasıtlı olarak çıkardığı dava ile; ama ruhun ondan dolayı yargılanmak zorunda olduğu suç, açık bir şekilde formüle edilmemiştir; dava işlemleri labirentler gibi karmaşıktır ve adliye mahkemeleri şaibelidir –tüm bu adliyenin meşruiyetine dair önyargı kisvesi olmadan. Bizi burada özellikle ilgilendiren diğer kitap, temyiz ihtimali olmayan savsak bir bürokrasinin otoritesine verilmiş bir bölgeyi tarif eder ve bu bölgeyi dünyamız olarak anlatır. Devletin tepesinde olan, ya da daha çok, ondan üstün olan, asla bir kereliğine bile hakkında önsezide bulunulamayacak türden bir doğada, bir karanlık içinde saklı kalır; yetki kullanan yönetsel hiyerarşi, görünüşe bakılırsa herhangi bir talimat ya da yönerge olmadan gücü yukarıdan almıştır. Herhangi bir sınırlama olmaksızın geniş bir anlamsızlık hakimdir, her uyarı, her işlem anlamsızlıkla doludur ve buna rağmen devletin meşruiyeti sorgulanmaz. İnsan bu dünyanın içine çağırılmıştır, buranın içine atanmıştır ama çağrısını yerine getirmek için nereye dönse bir saçmalık sisinin yoğun dumanıyla karşılaşır. Bu dünya arada olanların bir karmaşasına teslim edilmiştir – bu Pavlusçu bir dünyadır, Tanrı’nın ortadan kaldırılıp koyu bir karanlığa gömülmesi ve bir aracıya yer olmaması dışında. Kendisini, ‘hepsi zalim olduklarından’ dolayı seraphim ve cherubim’in ellerine vermeyip Tanrı’nın kendisi’nin yargılaması için Tanrı’ya dua eden günahkâr Davut’a dair Haggadic anlatısını (Aggadat Bereshit IX) hatırlarız. Kafka’nın arada olanları da ayrıca zalimdir, ama buna ek olarak onlar düzensiz ve aptaldır.

lar da. İnsanı hayatın saçmalığı içinde sürükleyen oldukça güçlü beceriksizlerdir – ve bunu efendilerinin tam otoritesiyle yaparlar. Belli özellikler bize, bazı Gnostik okullarda Pavlus’un dünya anlayışındaki arkhonlara dönüşen ahlaksız cinleri hatırlatır.

Pavlusçu eğilimlerin günümüz Hristiyan teolojisindeki gücü tipik zaman mührüyle açıklanmalıdır, tıpkı önceki dönemlerin, bir zamanlar saf bir şekilde tinsel olan Yuhannacı eğilime yapılan vurguyu açıklaması gibi, ya da başka bir zamanda, sözde Peterci eğilime olan vurguyu, ki bu vurgu içinde oldukça belirsiz ‘Peter’ anlayışı İsa’nın, havarileriyle Celile’deki sohbetlerinin unutulmaz hatıralarını temsil eder. Bu dönemler Pavlusçudur ve insan yaşamının çelişkileri, özellikle insanın toplumsal yaşamının çelişkileri bu dönemlerde o kadar fazla çoğalır ki bunlar insanın varoluş bilinci içinde bir kader karakterini artan bir şekilde varsayarlar. Sonra, Tanrı’nın ışığı kararıyormuş gibi gözükür ve ıslah edilmiş Hristiyan ruhu farkına varır, ıslah edilmemiş Yahudi ruhunun da sürekli farkında olduğu gibi, tüm korkunçluğu içinde hâlâ ıslah edilmemiş insan dünyasının somutluğunun. Sonra elbette, gerçekten de Pavlus’tan da bildiğimiz gibi, gerçek Hristiyan, toplumunun daha adil bir düzeni için çabalar, ama o, korkunç gazap bulutları altında çelişkinin geçilmez köklerini anlamıştır ve Pavlusçu kararlılıkla aracının bereketli inayetine sıkıca sarılır. O, Kierkegaard’ın Gnosis’e ilişkin söylediği ‘Günaha düşüş ile tanımlanan yaratılış’ gibi, insanların ne kadar yakın olduğunu gördüğü için, yalnızca Eski ve Yeni Ahit’i değil, yaratılışı ve kurtuluşu, Yaratıcıyı ve Kurtarıcıyı da ikiye ayıran, sürekli yaklaşan Markiyonist tehlikeye karşı koyar ve bilir ki Marcion’un zaferi Hristiyanlığın yıkımına yol açabilir; ancak – bu bana Hristiyanlık dünyasında bugün tekrar daha güçlü bir şekilde fark edilmeli gibi geliyor – Marcion, Pavlus tarafından alt edilmemelidir.

Kierkegaard bile, yüzyıl önce, Pavlusçu olmayan, yani dönemin mühründen üstün olan, bir görünüş olduğu olgusunu günlüğüne yazdığı bir dua ile dile getirmiştir, orada şunu söyler: ‘Cennetteki Baba, bu gerçekten de sadece birbiriyle konuşmanın içedönüklüğündeki sessizlik anıdır.’ Bu elbette kişisel varoluş perspektifinden söylenmiştir (‘Bir adam çölde zayıf

düştüğünde, orada Senin sesini duymadan'), ama bu açıdan kişinin ve insanın ya da insanlığın durumu arasında ayırım yapmayız. Kierkegaard'ın duası, Mesih'e olan büyük inancına rağmen, Pavlus'tan ya da John'dan değil, İsa'dandır.

Sığ bir Hristiyan, Kafka'nın sorunu bağlamında, ona basitçe ıslah edilmemiş, kurtuluşa ulaşamayacak bir Yahudi olarak davranarak, ondan kurtulabilir. Ancak sadece böyle ilerleyen biri ondan şimdi kurtulmuştur; Kafka ise bu muameleden etkilenmemiş olarak kalır. Zira Yahudi için, kökenden kopmuş olmadığı sürece, en çok teşhir olmuş Kafka gibi bir Yahudi bile güvendedir. Her şey onun başına gelir fakat bunlar onu etkilemez. Artık gerçekten de kendisini 'Senin kanatların altında' (Ps. 61, 5) gizleyemez, zira Tanrı kendisini onun yaşadığı zamandan ve bu yüzden de ondan da saklar, en çok teşhir olmuş oğlundan; ama, sadece Tanrının saklı olması gerçeği içinde, kendisinin de bildiği gibi, o güvendedir. 'Çatıdaki canlı güvercin, elde can çekişen, yarı ölü serçeden iyidir.' Dünyanın gerçek gidişatını, en derin farkındalıkla böyle tanımlar, öne çıkan durumu dolduran, kirlî şeytanlığın en eksiksiz kuralını tarif eder ve tarifinin kenarına cümleyi kazır: 'Kendini insanlıkta sına. Bu, şüpheliyi şüphelendirir, inançlı insanı inandırır'. Onun ifadeye dökülmemiş, sürekli mevcut olan teması yargıcın uzaklığıdır, şatonun efendisinin uzaklığı, gizlilik, tutulma ve karanlıktır, bu nedenle gözlemler: 'İnanan kişi mucize yaşayamaz. Gündüz vakti kişi hiç yıldız görmez.' Bu, Yahudi'nin karanlıktaki güvenliğinin, Hristiyan'ınkinden özsel olarak farklı olan, doğasıdır. Sen yaşadığın süre boyunca dinlenmene izin vermez, güvercinle değil, avucundan kaçınan serçeyle yaşamalısın; ancak bu, yanılısama olmaksızın, dünyanın öne çıkan gidişatıyla tutarlıdır ve bu yüzden hiçbir şey sana zarar veremez. Zira ötesi için, cennetin karanlığından koyu bir ışık, herhangi bir dolaysızlık göstermeden, etkin bir şekilde kalbe gelir. 'Biz Cennette yaşamak için yaratıldık, Cennet bize hizmet için ayrılmıştı. Kaderimiz değişti; bunun ayrıca Cennetin ayrılmış olması için de gerçekleştiği söylenmedi.' Bu yüzden nazik ve çekingen bir şekilde anti-Pavlusçuluk, ön-cehennem bu Pavlusçu ressamının kalbinden konuşur: Cennet hâlâ orada ve bizim yararımızdır. Oradadır ve bu,

onun aynı zamanda koyu ışığın çile çeken kalple buluştuğu yer olan burada da olduğu anlamına gelir. İslah edilmemişler kurtuluşa ihtiyaç duyar mı? Onlar dünyanın ıslah edilmemiş hâlinin sıkıntısını çekiyor. ‘Etrafımızdaki her sefaletten biz de acı çekmeliyiz’ – işte yine burada, İsrail sürgününden gelen söz. İslah edilmemiş ruh, kendi kurtuluşuyla takas etmek için, onun içinde acı çektiği ıslah edilmemiş dünyanın kanıtından vazgeçmeyi reddeder. Güvende olduğu için reddedebilir.

Bu, Mesih’siz Pavlusçuluğun Tanrının en saklı olduğu bu zamanda Yahudiliğe nüfuz eden görünümüdür, bu yüzden Pavlus’a karşı çıkan bir Pavlusçuluk. Dünyanın gidişatı daha önce hiç olmadığı kadar kasvetli renklerle resmedilmiştir ve ama Emunah³ [İman] yine de daha da derinleştirilmiş ‘tüm bunlara rağmen’ ile, oldukça nazik ve çekingen, ama belirsiz olarak yeniden ilan edilmiştir. Burada, Pavlusçu alanının ortasında Pistis’in yerini almıştır. Tüm korunmasında, geç-doğan, karartılmış dünyada gezinirken, Yeşaya Kitabının (Deutero-Isaiah) (Is. 45, 15) habercileriyle dünyanın çile çeken insanların yüzüne karşı itiraf eder: ‘Sen gerçekten de Kendisini gizleyen bir Tanrısın, Ey İsrail’in Tanrısı, ey Kurtarıcı!’ Bu yüzden Emunah da Tanrının bir tutulma zamanında, gerçekliği yadsımadan, Tanrıya sadakatle sebat etmek için değişmelidir. Kendisini gizleyen O, dolaysızlığı azaltmaz, dolaysızlıkta Kurtarıcı’yı bırakır ve varoluş çelişkisi bizim için tanrının insana tezahürü haline gelir.

³ İbrance Emunah [אמונה] kelimesi Batı kültürüne genellikle “ıman” [faith] olarak aktarılır. Ancak ortada bir nüans vardır. Batı kültüründe iman kavramı genellikle vurguyu nesneden çok özneye yükler, “Tanrı’ya iman etme” ifadesindeki gibi. Burada öznenin doğası pasif bir durumdadır. Yahudi kültüründe ise Emunah kelimesi, aktif bir destek verme anlamını içerir ve vurgu öznenen çok nesneye yüklenir, “Tanrı’ya destek olma” ifadesindeki gibi. Bu kelime ayrıca İbrahimi dinlerdeki “Amin / Amen” kelimesinin de kökenidir. [Ç.N.]